

Suomen maantieteellisen seuran lausunto yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishankkeen 2022–2025 todistusvalinnan pisteytysluonnokseen

Yliopistojen opiskelijavalinnat uudistuvat vuonna 2026. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifin aloitteesta opiskelijavalintojen kehittämishanke aloitettiin keväällä 2022. Hankkeen tarkoituksena on kehittää sekä todistusvalintaa että valintakoevalintaa tutkittuun tietoon perustuen ja yhteistyössä koulutusalojen ja sidosryhmien kanssa. Todistusvalinnan pisteytysluonnos oli lausuntokierroksella keväällä 2023 otakantaa.fi-palvelussa, ja siihen voi tutustua opiskelijavalintojen kehittämishankkeen nettisivuilla [<blogs.helsinki.fi/valintahanke/>](https://blogs.helsinki.fi/valintahanke/).

Suomen maantieteellisen seuran hallitus käsitteli pisteytysluonnosta kokouksessaan 17. huhtikuuta 2023. Tämä keskustelupuheenvuoro on Suomen maantieteellisen seuran (SMS) hallituksen lausunto pisteytystyökalun luonnoksesta.

Suomen maantieteellinen seura on vuonna 1888 perustettu tieteellinen seura, jonka tarkoituksena on tukea maantieteellistä tutkimusta Suomessa. Seuramme on perustamisesta lähtien edistänyt Suomea koskevan tutkimuksen kehittämistä ja pyrkinyt lisäämään Suomessa asuvien kiinnostusta maantieteellisiin kysymyksiin tiiviiden kansainvälisten yhteistyöverkoston avulla. Olemme aiemmin pohjustaneet ja määrittäneet useita suomalaisen yhteiskuntaan ja sen toimivuuteen läheisesti liittyviä asioita. 135 vuoden tieteellisen julkaisemisen ja tieteellisen keskustelun pohjalta ymmärrämme miten tärkeä oppiaine ja tieteenala maantiede on.

Maantiede on tieteenä ja lukion oppiaineena yksi monipuolisimmista ja laaja-alaisemmista. Samalla sitä on hankalaa sovittaa pelkästään luonnontieteisiin tai yhteiskuntatieteisiin, sillä maantiede pyrkii lisäämään ymmärrystä myös tieteiden välillä. Maantiede on tilan tiede, johon nivoutuu niin luonnon, yhteiskunnan, filosofian, politiikan, talouden, teknologian kuin psykologian teemoja. Lukioissa maantiede on tieteenaloja integroiva ja sen sisällöissä lähestytään ilmiöitä kokonaisvaltaisesti – sekä alueellisesti että ajallisesti – tutkien ja huomioiden erilaisia mittakaava- ja hierarkiatasoa, maailman samanaikaisuutta ja verkostoja. Maantieteessä käytetään myös geomeedia-aineistoja ilmiöiden tulkinnassa, kuvaamisessa ja esittämisessä. Maantiede auttaa siten ymmärtämään maailmaa koettuna, kuvattuna ja kartoitettuna. Lisäksi lukiomaantiede on keskeinen oppiaine maamme ja laajemmin ihmiskunnan ymmärtämisessä sekä kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta.

Maantieteen vahvuuksien pisteyttämisestä ja pisteyttämisen vahvuuksista

Todistusvalinnan pisteytysluonnos on maantieteen osalta askel tai jopa harppaus oikeaan suuntaan. Kuten jo vuonna 2017 ennakoitiin, pisteytystyökalulla on tapana alkaa elää omaa elämäänsä ja on kriittinen poiminta seurata, miten pisteytysmalli alkaa tuottaa omaa logiikkaansa. Tämä koskee erityisesti painotetun reaaliaineen merkitystä suhteessa äidinkielen ja matematiikan väliseen suurehkoon piste-eroon. SMS:n keskuudessa on herättänyt keskustelua Taulukon B tasapistekriteeristö, jossa maantieteen toissijaista asemaa suhteessa äidinkielen pisteisiin on vaikea ymmärtää.

Aiempi matematiikan painotus on ollut siinä mielessä toimiva, että maantieteellisen koulutuksen saaneista hyvin moni päätyy paikatietoalalle visuaalisoimaan tai ohjelmoimaan karttoja ja geomeedia. Palkitusta Suomen Kartastosta lähtien SMS on pitänyt erittäin tärkeänä, että meille hakeutuu myös teknisesti osaavia ja visuaalisesti ajattelevia opiskelijoita. Maantieteen opiskelijat ovat perinteisesti olleet erittäin hyviä kirjoittajia, ja kykenevät tieteenalalla vaadittavaan itseilmaisuuksiin. Vahvuutemme on se, että alalle hakeutuu myös aineenopettajiksi aikovia, jotka osaltaan sparraavat myös muita alan opiskelijoita. Näistä syistä eron kasvattaminen äidinkielen ja pitkän sekä lyhyen matematiikan välillä on todennäköisesti suurempi, mitä maantieteen luonne olettaisi. Tosin muutamana viime vuonna ihmetystä maantieteen ohjaajien ja opettajien keskuudessa on herättänyt kirjoitustaidon ja lukunopeuden eriytyminen opiskelijoiden välillä. Ymmärrämme, että pisteytystyökalulla ohjataan nuoria lukio-opiskelijoita sekä peruskoululaisiakin lukemaan enemmän ja panostamaan kielelliseen ilmaisuun ja ymmärtämiseen, jonka myötä myös jatko-opinnot helpottuvat, mutta vaarana on, että työkalu alkaa ohjata valintoja liiaksikin. Esitetty pisteytysmalli ansaitsee kiitoksen erityisesti siksi, että maantieteellinen kirjallisuus vaatii muutakin kuin kartanlukutaitoja, mutta tämän pisteytyksen vaikutuksia on syytä tarkastella myöhemmin.

Yleisesti ottaen näemme erittäin hyvänä, että maantieteen pisteytys lasketaan viiden oppiaineen mukaan neljän sijasta. Maantieteessä on ansio, jos ymmärtää useampia kieliä ja on kiinnostunut useammasta reaaliaineesta. Tieteenala on yksi niistä

harvoista tieteistä, jotka aktiivisesti pyrkivät lisäämään ymmärrystä eri teemojen asiantuntijoiden välillä ja Suomen maantieteelliselle seuralle on äärimmäisen tärkeää lisätä keskustelua sekä kehittää maantieteellistä sanastoa, jota ymmärretään myös tieteenalamme 'ulkopuolella'. Yleinen reaaliaineiden merkityksen huomioiminen on tämän pisteytystyökalun merkittävin parannus. Toisen vieraan kielen ja reaaliaineiden hienoinen ero on nähdäksemme enemmänkin diskursiivinen. Yliopistoihin hakeutumisen ja erityisesti pääsykoeväylien käyttämisen kannalta tällä ei juurikaan ole merkitystä. Kyse on enemmänkin jokseenkin tarpeettomasta kielivalintojen alleviivaamisen tarpeesta. Yhtä lailla keskipitkä kieli voisi olla samanarvoinen reaaliaineiden kanssa, sillä näin pieni ero on vain omiaan aiheuttamaan ahdistusta pienistä eroista huolestuvien parissa.

Kiitämme pisteytystyökalua siitä, että se antaa lukiolaisille enemmän mahdollisuuksia opiskella sisältölähtöisesti mielenkiintojensa mukaan ilman, että heidän tarvitsee liiaksi miettiä myöhempiä pisteytystä eri yliopistoihin. Toisaalta pisteytystyökalu ei takaa sitä, etteikö valintoja tarvitsi tehdä jo ensimmäisenä vuotena. Tässäkin mallissa luonnontieteellinen tai yhteiskuntatieteellinen painotus jo opiskelujen alkuvaiheessa avaa enemmän vaihtoehtoja, jos on suuntautumassa luonnontieteellisiin tai enemmän yhteiskuntatieteellisiin tutkinto-ohjelmiin. Tässä mielessä maantiede tai talousmaantiede, jotka ovat sijoittuneet luonnontieteelliseen tiedekuntaan (Helsingin yliopistossa, Turun yliopistossa ja Oulun yliopistossa) tai yhteiskuntatieteelliseen tai kauppatieteelliseen tiedekuntaan (Itä-Suomen yliopistossa, Åbo Akademiassa ja Turun yliopistossa [talousmaantiede]), voivat eriytyä vielä erilaisemmiksi maantieteiksi.

Kokonaisuudessaan esitettyä maantieteen pisteytystä voi pitää onnistuneena. Maantieteen luonteeseen on jo kauan liittynyt matemaattinen ja kartoittamiseen liittyvä tilan kuvaaminen ja alueellinen ja kielellinen tilan kuvaaminen. Matemaattinen ja kielellinen osaaminen ovat molemmat maantieteellisen ymmärtämisen peruselementtejä. Vaikka ymmärrämme, että äidinkielen osaaminen indikoi myös opiskelutaitoja, ei iso ero äidinkielen ja matematiikan pisteytyksessä ole tieteenalan luonteen puitteissa välttämättä perusteltua.

Lukiomaantieteen merkitys muilla tieteenaloilla

Maantieteellisestä lukutaidosta ja ymmärryksestä on hyötyä myös monessa muussa eri oppiaineessa. Tieteenalan luonteeseen kuuluu yhteyksien hah-

mottaminen ei vain paikkojen vaan myös eri ilmiöiden välillä. Suomen maantieteellinen seura on läpi historiansa tuonut eri alojen asiantuntijoita ja eri maantieteiden asiantuntijoita yhteen. Kokonaisuuksien hallinta on asia, mitä haluamme lukiomaantieteessäkin edistää. Näistä syistä on vaikea nähdä niitä aloja, joilla maantieteen alempi pistekategoria olisi perusteltua. Otamme esille kuitenkin muutamia kysymyksiä herättäviä yksityiskoh- tia pisteytysesityksessä.

Maantieteellinen osaaminen on taloustieteissä ja resurssien kierron ymmärtämisessä entistäkin olennaisempaa. Resurssikysymykset ja alueelliset ja globaalit prosessit ja muutokset, joita maantieteessä tarkastellaan, ovat tärkeitä kysymyksiä esimerkiksi maataloustieteen tai yleensä talouden ilmiöiden laajan kehityskuvan ymmärtämiseksi. Talousmaantiede on huomattava osa kauppatieteiden valikoimaa niin Turun yliopistossa (entinen Turun kauppa- korkeakoulu) kuin Hankenissa ja Åbo Akademiassa (Taulukko A). Kuitenkin taulukon H taloustieteissä maantiede on pienempien pisteiden oppiaine. Tämä voi olla kauppatieteiden ja taloustieteiden sisäinen profiloitumiskysymys mutta samalla asia, joka on syytä pistää merkillle. Myös maataloustieteissä maantieteen osaamisesta – kasvupaikkojen erojen ymmärtämisestä liikenneverkkojen hahmottamiseen – on hyötyä. Luonnon resurssien kestävä käyttö on teema, jota juuri maantieteessä käsitellään. Näiden lisäksi Taulukon J fysikaalisten tieteiden laaja niputtaminen herättää kysymyksiä. Kestävien yhdyskuntien, ympäristötekniikan, energiatekniikan ja erityisesti geoinformatiikan opetuksessa maantieteestä on suora hyötyä. Maantieteen alhaisempi arvostus näissä opinnoissa ei ole tarkoituksenmukaista, sillä juuri lukiomaantieteessä energia-, resurssi- ja ympäristökysymyksiä käsitellään ja paikkatietomenetelmiin tutustuminen ja niiden osaaminen on kiinteä osa maantiedettä lukiokoulutuksesta lähtien. Kestävän yhteiskunnan suunnittelussa ja asiantuntijoiden koulutuksessa on syytä olla linjakas, ja ymmärtää että maantiede yhdistää yhteiskunnallista ja luonnontieteellistä ymmärrystä.

Kansainvälisistä tutkinnoista

Suomalainen yliopistokoulutus on ensisijaisesti kaksikielistä. Englanninkielisten maisteriohjelmien lisääntyminen on hyvä asia kansainvälistymisen edistämisessä ja ulkomaalaisten opiskelijoiden ja osaajien houkuttelussa Suomeen. Kansainvälisten tutkintojen osalta tulisi Yleisistä opiskeluvalmiuksista kertovan osaamisen käsitettä avata hieman lisää ja olla tämän kanssa avoimempia. Auttaako laaja saksan tai ranskan kielen osaaminen suomen-

tai ruotsinkielisissä kandiopinnoissa? Kotimaisten kielten äidinkielen painotus kielellisestä osaamisesta ja opiskelumenestystä ennustavana aineena on ymmärrettävää ja puollettavaa, mutta samaa logiikkaa ei voida käyttää muihin kieliin. Vaikka hakijamäärät EB-, IB, RP tai DIA-tutkinnoilla eivät välttämättä ole suuria, suomalaisen tutkintomallin pisteytyksen siirtäminen kansainvälisiin tutkintoihin ei ole ongelmatonta.

Kansainvälisissä tutkinnoissa on nähtävästi jäänyt epäloogisuuksia eri oppiaineiden välisiin arvostuksiin. Esimerkiksi geotieteiden osalta EB- ja IB-tutkintojen sekä RP- ja DIA-tutkintojen maantieteen arvostuksen erilaisuus hämmästyttää suhteessa suomalaiseen tutkintoon. Emme voi sanoa kuin suomalaisen maantieteen luonnontieteellisestä tilasta mutta emme usko, että esimerkiksi RP-tutkinnon *geography* ei olisi geotieteilijälle tarpeellista esitetystä suhteesta, missä oppiaineen parhaimmasta arvosanasta saa 20 pistettä ja kirjallisuudesta ja teatteritaiteesta 28,3 tai jopa 36,1 pistettä. Kansainvälisten tutkintojen pisteytysuhteiden

linjakkuus suomalaiseen ylioppilastutkintoon nähdään kaivannee tarkistusta.

Lopuksi

Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishankkeen 2022–2025 todistusvalinnan pisteytysluonnos on kiitettävä parannus nykyiseen malliin. Yhteiskunnallisesti pisteytyksellä on varmasti ohjausvaikutusta lukeneisuuteen sekä kielellisten taitojen parantamiseen. Pisteytys siten asettaa paineita peruskouluihinkin lukutaidon parantamiselle ja lukemisharrastusten lisäämiselle. Maantieteelle tästä muutoksesta on hyötyä, mutta samalla SMS haluaa muistuttaa maantieteen kokoavasta luonteesta ja maantieteellisen ajattelun ja lukutaidon hyödyistä kestävämpien yhteiskuntien ohjaamisessa ja vuorovaikutusten ymmärryksessä.

SUOMEN MAANTIETEELLISEN SEURAN
HALLITUS